

თურქეთის რესპუბლიკის საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტები „თურქეთის საუკუნეში“

რეზიუმე

თურქეთის რესპუბლიკის დაფუძნებიდან 100 წლის თავზე პრეზიდენტმა რ. თ. ერდოღანმა წარმოადგინა ახალი კონცეფცია – „თურქეთის საუკუნე“, რომელიც უნდა გახდეს მომავალ ათწლეულებში თურქეთის განვითარების გზამკვლევი. იგი, სხვა მიმართულებების პარალელურად, შეიცავს ინფორმაციას ქვეყნის საგარეო პოლიტიკური მიზნებისა და მისწრაფებების შესახებ. დოკუმენტში ყურადღება გამახვილებულია თურქეთის საგარეო პოლიტიკური მიზნების მიღწევის მიზნით როგორც „რბილი“, ასევე „ხისტი“ ძალის გამოყენების შესაძლებლობაზე და ამ „ძალების“ ეფექტურობის გაზრდის მიზნით გადასადგმელ ნაბიჯებზე. პარალელურად, კონცეფცია შეიცავს გზავნილებს, კონკრეტული ქვეყნების, რეგიონების და საგარეო პოლიტიკური პროცესების მიმართ ოფიციალური ანკარის შესაძლო პოლიტიკის შესახებ.

წინამდებარე სტატიაში განხილულია „თურქეთის საუკუნის“ კონცეფცია და ყურადღება გამახვილებულია არსებულ ეტაპზე თურქეთის საგარეო პოლიტიკისთვის აქტუალურ საკითხებზე.

საკვანძო სიტყვები: „თურქეთის საუკუნე“, საგარეო პოლიტიკა, „თურქეთის ღერძი“.

თურქეთის რესპუბლიკის ხელისუფლებაში „სამართლიანობის და განვითარების პარტიის“ მოსვლის შემდეგ, ქვეყანაში დაიწყო ტრანსფორმაციული პროცესები, რომლებმაც საბოლოოდ გავლენა მოახდინეს თურქეთის რესპუბლიკის წყობაზე, შიდა პოლიტიკაზე, ასევე მის საგარეო პოლიტიკურ მიზნებსა და ამბიციებზე. თურქეთის ინტერესების გეოგრაფია გაფართოვდა და ტრადიციული რეგიონების გარდა მიაღწია სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიას, აფრიკას, ლათინურ ამერიკას.¹ ზემოაღნიშნულის პარალელურად, ქვეყანაში განვითარებულმა მოვლენებმა და განხორციელებულმა ცვლილებებმა გამოიწვია საზოგადოების პოლარიზაცია, რაც კიდევ უფრო გამწვავდა უკანასკნელ წლებში შექმნილი ეკონომიკური პრობლემების ფონზე.

2023 წლის საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნების წინ თურქეთის პრეზიდენტმა საზოგადოებას წარუდგინა ახალი პროგრამა – „თურქეთის საუკუნე“,² რომელიც უნდა გახდეს მომავალ ათწლეულებში თურქეთის განვითარების გზამკვლევი. პრეზენტაციაზე წარმოდგენილი იქნა 16 პრიორიტეტული მიზანი, რომელთა მისაღწევად იგეგმება მასშტაბური პროექტების განხორციელება.³ „თურქეთის საუკუნე“ ჩამოყალიბდა „სამართლიანობის და განვითარების პარტიის“ სამოქმედო პროგრამად, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა მიმართულებებს. მათ შორის, საგარეო პოლიტიკურ მიზნებს და მისწრაფებებს, რომელთა გაანალიზებაც საინტერესოა „სამართლიანობის და განვითარების პარტიის“ მმართველობის პირობებში თურქეთის რესპუბლიკის საგარეო პოლიტიკის კვლევის კონტექსტში.

1 Oğuz Çelikkol; „Afrika ve çok yönlü Türk dış politikası“; Hürriyet, last modified March 08, 2018

<https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/afrika-ve-cok-yonlu-turk-dis-politikasi-40764744>

2 Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Türkiye Yüzyili" Tanıtım Toplantısı Konuşması; last modified October 28, 2022
https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/2022-10-28-turkiye_yuzyil.pdf

3 Türkiye Yüzyılı, accessed September 29, 2023
<https://turkiyeyuzyili.com/anasayfa>

პროგრამის „თურქეთის საუკუნე“ საგარეო პოლიტიკური პრიორიტეტები, მიზნები და ამოცანები ჩამოყალიბებული იქნა „სამართლიანობის და განვითარების პარტიის“ 2023 წლის საარჩევნო პროგრამაში.⁴ ასევე, დეტალურად იქნა განხილული 2023 წლის 5-9 აგვისტოს გამართულ ელჩების მე-14 კონფერენციაზე,⁵ თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის ჰ. ფიდანის⁶ და პრეზიდენტის რ. თ. ერდოღანის⁷ გამოსვლებში. მათში ხაზგასმული იქნა, რომ თურქეთის რესპუბლიკა ატარებს ქვეყნის ინტერესებზე ორიენტირებულ პროაქტიურ საგარეო პოლიტიკას. თურქეთი, მთელი მსოფლიოს მასშტაბით, აფართოებს დიპლომატიურ ქსელს, რომელმაც ტრადიციული მიმართულებების გარდა მოიცვა აფრიკის, ლათინური ამერიკის და შორეული აღმოსავლეთის ქვეყნები. ითხოვს გაეროს უშიშროების საბჭოს სისტემის რეფორმას და აცხადებს, რომ „მსოფლიო ხუთზე დიდია“.⁸ ქვეყნის ხელისუფლების პოზიციით, საგარეო პოლიტიკის მნიშვნელოვანი შემადგენელია „რბილი ძალა“. ამასთან, ეროვნული ინტერესების დაცვის მიზნით არ ერიდება ხისტი ძალის გამოყენებას. ტერორიზმთან ბრძოლა უნდა წარმოებდეს როგორც თურქეთის ტერიტორიაზე, ასევე მის საზღვრებს გარეთ.⁹

პროგრამაში, თურქეთის საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტად დასახელებულია „ქვეყნის დამოუკიდებლობაზე ორიენტირებული საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის წარმართვა, რომელიც უზრუნველყოფს უსაფრთხოების უმაღლეს დონეზე აყვანას, სამხედრო ძალის და ეკონომიკური კეთილდღეობის გაზრდას, ასევე დემოკრატიის გამყარებას“.¹⁰ „ქვეყნის დიპლომატია უნდა იყოს ყველა სახის გარე გავლენებისგან დამოუკიდებელი... თურქეთი უნდა წარმოადგენდეს რეგიონალური გრავიტაციის ცენტრს“.¹¹

„თურქეთის საუკუნეში“ საგარეო პოლიტიკის მიზნები იქნება ქვეყნის ინტერესების დაცვა, უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და სასაზღვრო საფრთხეების გაუვნებელოება, რეგიონალური სტაბილურობის შენარჩუნება და სამართლიანი გლობალური წყობის ფორმირება.¹² აგრეთვე, ქვეყნის, როგორც რეგიონალური ძალის და გლობალური აქტორის სტატუსის გამყარება.¹³ პარალელურად, საერთაშორისო სისტემაში ეფექტური, დამოუკიდებელი, დინამიური და მდგრადი „თურქეთის ღერძის“ ფორმირება. ზემოაღნიშნული მიზნების მიღწევის ინსტრუმენტებად განიხილება ძლიერი და მდგრადი ინსტიტუციური შესაძლებლობები, ერთიანი და ეფექტური დიპლომატია, მაღალი შეკავების უნარის მქონე სამხედრო ძალა.

4 2023 წლის საარჩევნო პროგრამის საგარეო პოლიტიკის ნაწილს ეწოდება „თურქეთის ღერძი“, რაც მიანიშნებს თურქეთის სამომავლო აზიციზაზე.

Türkiye Yüzyılı için Doğru Adımlar, Seçim Beyannamesi 2023, accessed September 29, 2023
<https://www.akparti.org.tr/parti/dosya-arsivi/>

5 „ამბასადორიალის“ თემის წარმომადგენელმა „თურქეთის საუკუნეში ჩვენი საგარეო პოლიტიკა“
Dışişleri Bakanlığı açıklaması No: 195, 4 Ağustos 2023, XIV. Büyükelçiler Konferansı Hk, accessed September 29, 2023
https://www.mfa.gov.tr/no_-195_-xiv-buyukelciler-konferansi-hk.tr.mfa

6 Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı Açılışında Yaptığı Konuşma, Last modified August 7, 2023;
<https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-14-buyukelciler-konferansi-acilisinda-yaptigi-konusma--7-agustos-2023.tr.mfa>

7 Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı'nda Yaptıkları Konuşma, last modified August 08, 2023
<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/149032/14-buyukelciler-konferansi-nda-yaptiklari-konusma;>

8 იგულისხმება გაეროს უშიშროების საბჭოს 5 მუდმივმოქმედი წევრი და მათ მიერ ვეტოს გამოყენების უფლება. თურქეთის ხელისუფლების აზრით, აღნიშნული სისტემა ვეღარ პასუხობს თანამედროვე მოთხოვნებს და ვერ უზრუნველყოფს მსოფლიოში მშვიდობის და სტაბილურობის შენარჩუნებას.

“Erdoğan: Dünya 5'ten büyüktür”, accessed September 29, 2023
<https://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogan-dunya-5ten-buyuktur>

9 ეს ტენდენცია არ არის ახალი. თურქეთის შეიარაღებული ძალები 2016 წლის ნახევრიდან იყენებს საფრთხის საზღვრებს გარეთ განადგურების სტრატეგიას. შედეგად ანტიტერორისტულ ოპერაციებს აწარმოებენ სირიის და ერაყის ტერიტორიებზე.
Enes DEMİR, “Türkiye'nin Suriye Politikası Bağlamında Tsk'nin Suriye'deki Sinir Ötesi Harekâtlarının Nedenleri Ve Sonuçları”, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, December 2021 • 5 (2) • 541-588, accessed September 29, 2023
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1973279>

10 “Türkiye Yüzyılı için Doğru Adımlar, Seçim Beyannamesi 2023”;

11 Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı Açılışında Yaptığı Konuşma

12 „თურქეთი, სხვა სახელმწიფოებთან ერთად იმუშავებს ახალი, სამართლიანი საერთაშორისო სისტემის ფორმირებაზე.

Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı Açılışında Yaptığı Konuşma

13 „თურქეთი უნდა გახდეს „თამაშის შემქმნელი“ აქტორი“

Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı Açılışında Yaptığı Konuşma

„სამართლიანობის და განვითარების პარტიის“ ლიდერების აზრით, ზემოაღნიშნული ინსტრუმენტების გაძლიერების მიზნით, საჭიროა „ეროვნული ძალის“ მაფორმირებელი ინსტრუმენტების, მათ შორის თავდაცვის და ენერგეტიკის სფეროების გარე ფაქტორებზე დამოკიდებულების მინიმუმაცია და მათი თვითკმარობის მაჩვენებლის ზრდა. ასევე, საგარეო პოლიტიკის წარმმართველი ძირითადი ინსტიტუტების – საგარეო საქმეთა სამინისტროს, ეროვნული თავდაცვის სამინისტროს¹⁴ და ეროვნული დაზვერვის ორგანიზაციის გაძლიერება. „ძლიერი უნდა ვიყოთ როგორც ბრძოლის ველზე, ასევე მოლაპარაკებათა მაგიდასთანაც“. ¹⁵ ქვეყნის ხელმძღვანელობა ამ მიზნით ასევე აუცილებლად მიიჩნევს საგარეო საქმეთა სამინისტროს დიპლომატიური ქსელის გაფართოებას, „რბილი ძალის“ შემადგენელი სხვადასხვა ინსტიტუტების¹⁶ შესაძლებლობების გაძლიერებას და საზღვარგარეთ მცხოვრები თურქების ქვეყნის სამსახურში ჩაყენების მიზნით პროექტების და შესაძლებლობების შემუშავებას და განხორციელებას. ასევე, ენერგეტიკის სფეროში ადგილობრივი წარმოების გაზრდას, ენერგომატარებლების მიწოდების წყაროების დივერსიფიკაციას, სატრანსპორტო სფეროში ინვესტიციების მიზიდვას და შედეგად, ენერგო და სატრანსპორტო დიპლომატიის საგარეო პოლიტიკის ერთიანი სტრატეგიის ნაწილებად ფორმირებას.

პროგრამა „თურქეთის საუკუნე“ ითვალისწინებს ქვეყნის საგარეო პოლიტიკის, უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროს გეოგრაფიული თვალსაზრისით სამ სარტყლად დაყოფას:¹⁷

1. **პირველი სარტყელი** – შავი ზღვის, ბალკანეთის, ევროპის, ჩრდილოეთ აფრიკის, ახლო აღმოსავლეთის, სპარსეთის ყურის და ცენტრალური აზიის რეგიონები;
2. **მეორე სარტყელი** – აფრიკა, ლათინური ამერიკა და აზია;
3. **მესამე სარტყელი** – გლობალური სისტემა, რომელიც შედგება გლობალური აქტორებისგან და ორგანიზაციებისგან.

პროგრამის მიხედვით, „თურქეთის ღერძის“ ფორმირება უნდა განხორციელდეს აღნიშნულ სამ სარტყელში მრავალგანზომილებიანი დიპლომატიის წარმართვის მეშვეობით. ამ მიზნით საგარეო პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტად არის მიჩნეული ქვეყნის გარშემო მშვიდობის, სტაბილურობის და კეთილდღეობის პირველი სარტყელის ფორმირება. თურქეთი გეგმავს ერთი მხრივ აქტიურად გააგრძელოს სასაზღვრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, ტერორიზმთან ბრძოლა და მისი სუვერენული უფლებების დაცვა. ხოლო მეორე მხრივ, გააღრმავოს მეზობლებთან ურთიერთობები. პროგრამის თანახმად, იგი ყველა ღონეს იხმარს გარშემო რეგიონებში კონფლიქტების და კრიზისების დასრულებისთვის. ამასთან, განაგრძობს სხვადასხვა ქვეყნებთან ორმხრივი ურთიერთობების ნორმალიზაციის პროცესს. რეგიონში შექმნის „საერთო თავისუფალი ვაჭრობის ზონებს“, რაც ხელს შეუწყობს თურქეთის ლოგისტიკურ და სავაჭრო ბაზად ქცევას.

საყურადღებოა „თურქეთის საუკუნეში“ კონკრეტულ ქვეყნებთან და რეგიონებთან მიმართებით საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტები. საარჩევნო პროგრამის და ლიდერების გამოსვლების თანახმად, **სირიასთან** მიმართებით იგეგმება ყველა შესაძლებლობის მობილიზაცია კონფლიქტის, ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის და პოლიტიკური ერთობის საფუძველზე გადაჭრისთვის. ასევე მიღებული იქნება დიპლომატიური და სხვა სახის ზომები სირიის ტერორისტული ორგანიზაციებისგან, „პროქსი“ ომებისგან, სეპარატისტული დღის წესრიგისგან და გარე ძალებისგან განთავისუფლებისთვის. გაგრძელდება სირიაში არსებულ „უსაფრთხო ზონებში“ სტაბილურობის უზრუნველყოფის, ასევე მიგრაციის ახალი ტალღის აღკვეთის და ლტოლვილების სამშობლოში დაბრუნებისკენ მიმართული

14 ეროვნული თავდაცვის სამინისტროს და შეიარაღებული ძალების ტრანსფორმაციის გაგრძელება, რათა ჩამოყალიბდეს საფრთხეებზე სწრაფი რეაგირების, დიდი შესაძლებლობების და შეკავების უნარის მქონე ძალად; კიბერ და კოსმოსური შესაძლებლობების გაზრდა.

15 Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı'nda Yaptıkları Konuşma

16 „თურქეთის გავლენა იზრდება „საზღვარგარეთ მცხოვრები თურქების და მონათესავე ხალხების ორგანიზაციის“, „მარიფის ფონდის“, „იუნესკო-ინსტიტუტის“, „თურქეთის თანამშრომლობის და განვითარების სააგენტოს“ მეშვეობით“.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı'nda Yaptıkları Konuşma

17 "Türkiye Yüzyılı için Doğru Adımlar, Seçim Beyannamesi 2023";

ლონისძიებები. იგი აგრეთვე შეინარჩუნებს აქტიურ როლს სხვადასხვა ფორმატებში მიმდინარე სამშვიდობო პროცესებში.

თურქეთი **ერაყს** განიხილავს ახლო აღმოსავლეთში სტაბილურობის კუთხით ყველაზე მნიშვნელოვან სახელმწიფოდ. იგეგმება ტერიტორიული მთლიანობის და პოლიტიკური ერთობის პრინციპის საფუძველზე ერაყის მთელ პოლიტიკურ სპექტრთან კონტაქტების გაგრძელება. ყურადღება გამახვილდება ორ ქვეყანას შორის სატრანსპორტო და ინფრასტრუქტურულ პროექტებზე.¹⁸ თურქეთი განაგრძობს მოქმედებებს ერაყში ტერორიზმთან ბრძოლის, ასევე ერაყში მცხოვრები თურქმენების მიერ „სამართლიანი“ პოზიციის მოპოვების მიზნით.

პროგრამის მიხედვით, თურქეთი გეგმავს **ირანთან** გააგრძელოს ეკონომიკის და სხვა სფეროებში არსებული თანამშრომლობა.

საგარეო პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს მიმართულებად დარჩება **აღმოსავლეთ ხმელთაშუა ზღვა** და **ეგეოსის ზღვა**. თურქეთი განაგრძობს საკუთარ და ე.წ. „ჩრდილოეთ კვიპროსის თურქული რესპუბლიკის“ ინტერესების დაცვას რეგიონში. „გაგრძელდება კვიპროსელი თურქების მხარდაჭერა და მუშაობა ე.წ. „ჩრდილოეთ კვიპროსის თურქული რესპუბლიკის“ აღიარებისთვის“.¹⁹ ქვეყანა ეცდება **საბერძნეთთან** არსებული პრობლემები მოაგვაროს დიპლომატიური მოლაპარაკებების გზით. მხარს დაუჭერს აღმოსავლეთ ხმელთაშუა ზღვაში სტაბილურობას, სიმდიდრის სამართლიან განაწილებას და მრავალმხრივ პარტნიორობაზე დამყარებულ ყველა სახის ინიციატივას.

უკრაინაში მიმდინარე ომი აღიქმება რეგიონალური და გლობალური სტაბილურობის ყველაზე დიდ რისკად. იგეგმება შუამავლის როლის კიდევ უფრო გაძლიერება, რომლის შედეგადაც შესაძლებელი გახდება მარცვლეულის და ტყვეთა გაცვლის შეთანხმებების გაფორმება. ერდოღანის აზრით, „შავი ზღვის მარცვლეულის შეთანხმების შემდეგ წარმოქმნილი დადებითი ატმოსფერო არ იქნა გამოყენებული დიპლომატიური მოლაპარაკებების დასაწყებად“.²⁰ თურქეთი გადადგას ქმედით ნაბიჯებს, შავ ზღვაზე სტაბილურობის უზრუნველყოფის და უკრაინის ომის დასრულების შემდეგ ევროპის უსაფრთხოების და მშვიდობის არქიტექტურაში უფრო ეფექტური როლის შესრულების მიზნით.

კავკასიაში თურქეთს სურს, რეგიონის ყველა ქვეყანასთან შექმნას „საერთო ინტერესების სფეროები“ და გაზარდოს თანამშრომლობა. ასევე, გადადგას ნაბიჯი რეგიონის ნორმალიზაციის მიზნით. იგეგმება ძალისხმევით განევა რეგიონის სავაჭრო ხაზების ამოქმედების და ენერგო მატარებლების ტრანსპორტირების სისტემების გაძლიერების მიზნით. აზერბაიჯანის ტერიტორიების განთავისუფლების შემდეგ განაგრძობს ყოვლისმომცველი სამშვიდობო ხელშეკრულების გაფორმების პროცესის მხარდაჭერას. ზემოაღნიშნულის პარალელურად, გეგმავს დააჩქაროს სომხეთთან ურთიერთობების ნორმალიზაციის პროცესი.

ევროკავშირთან ურთიერთობების დადებითი დღის წესრიგით წარმართვის და განვითარების მოლაპარაკებების დასრულების მიზნით იგეგმება შესაბამისი ნაბიჯების გადადგმა. განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდება საბაჟო კავშირის შეთანხმების განახლების და ვიზალიბერალიზაციის საკითხებზე.

თურქეთი განაგრძობს ვალდებულებების შესრულებას **ნატოს** ფარგლებში. რ. თ. ერდოღანი და მისი გუნდი თვლის, რომ თურქეთის გარეშე ევროპაში უსაფრთხოების და სტაბილურობის უზრუნველყოფა შეუძლებელია.²¹ „გაძლიერდება ნატოში თურქეთის პოზიცია და გაიზრდება ალიანსში მისი წვლილი“.

აშშ-თან თანამშრომლობის განვითარდება იგეგმება ურთიერთპატივისცემის და თანასწორი პარტნიორობის საფუძველზე. თურქეთის ხელისუფლებას სურს ორ ქვეყანას შორის არსებული სტრატეგიული მექანიზმის გაძლიერება. ასევე, თურქეთის უსაფრთხოებისთვის პრიორიტეტულ

18 პირველ რიგში, გასათვალისწინებელია ბასრას პორტის და მერსინის პორტის დამაკავშირებელი „განვითარების გზის“ პროექტი, რომლის რეალიზაციაშიც ჩართული არიან თურქეთი, ერაყი და სპარსეთის ყურის სახელმწიფოები
“Ankara'nın gözü, Basra ile Mersin'i bağlayan Kalkınma Yolu Projesi'nde”, Last modified September 13, 2023
<https://www.dunya.com/ekonomi/ankaranin-gozu-basra-ile-mersini-baglayan-kalkinma-yolu-projesinde-haberi-704630>

19 Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı Açılışında Yaptığı Konuşma

20 Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı'nda Yaptıkları Konuşma

21 “Türkiye Yüzyılı için Doğru Adımlar, Seçim Beyannamesi 2023”;

საკითხებზე, მათ შორის „ფ. გიულენის ტერორისტული ორგანიზაციის“, „ქურთისტანის მუშათა პარტიის“ და სანქციების თემებზე მკაფიო ნაბიჯების გადადგმა. ყურადღება გამახვილდება აშშ-თან ჩამოყალიბებული ეკონომიკური მექანიზმების ეფექტურად გამოყენებაზე, რომელთა მიზანია არის სავაჭრო ბრუნვის უახლოეს 5 წელიწადში 100 მლრდ. აშშ დოლარამდე გაზრდა.

„თურქეთის საუკუნეში“ **რუსეთთან** გაგრძელდება პოლიტიკური და ეკონომიკური ურთიერთობები, თანამშრომლობა ენერგეტიკის სფეროში. იგი მხარს დაუჭერს უკრაინის, სირიის და სხვა რეგიონალური პრობლემების საერთაშორისო სამართლის პრინციპების შესაბამისად მშვიდობიანი გზებით გადაჭრას.

თურქეთი განაგრძობს **ბალკანეთში** სტაბილურობის უზრუნველყოფის და პოტენციური კონფლიქტების აღკვეთის მიზნით ჩამოყალიბებული მრავალმხრივი მექანიზმების ეფექტურად გამოყენებას და რეგიონში სტაბილურობის მხარდაჭერას. განავითარებს სავაჭრო-ეკონომიკურ, სამხედრო და კულტურულ თანამშრომლობას ბალკანეთის ქვეყნებთან. წვლილს შეიტანს რეგიონში მცხოვრები მონათესავე ხალხების და თანამოქალაქეების სოციალური და პოლიტიკური პოზიციების გაძლიერების საკითხში.

ისრაელთან ურთიერთობების ნორმალიზაციის ფონზე, რ. თ. ერდოღანის მთავრობისთვის **პალესტინის** საკითხი რჩება ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად. იგი მხარს უჭერს ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტის გადაჭრის ორი სახელმწიფოს მოდელს და ისრაელის მიერ ოკუპირებული ტერიტორიებიდან ძალების გაყვანას.

თურქეთი აქტიურად დაუჭერს მხარს **ლიბიაში** პოლიტიკურ დიალოგს. გასწევს ძალისხმევას ქვეყნის ერთობის და ერთიანობის აღდგენის მიზნით. თურქეთისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობას ატარებს ლიბიასთან გაფორმებული შეთანხმებების²² იმპლემენტაცია და გეგმავს მათ საფუძველზე ყველა კუთხით გააღრმავოს ლიბიასთან სტრატეგიული ურთიერთობები.

იგეგმება **სპარსეთის ყურის** ქვეყნებთან ეკონომიკური, პოლიტიკური, სამხედრო და თავდაცვის სფეროში არსებული ურთიერთობების ეტაპობრივად გაღრმავება სტრატეგიული თანამშრომლობის დონემდე.

თურქეთისთვის უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტად რჩება **ცენტრალური აზიის** ქვეყნებთან თანამშრომლობის გაღრმავება. იგეგმება რეგიონის ქვეყნებთან ურთიერთობების განმტკიცება „თურქულ სახელმწიფოთა ორგანიზაციის“ მეშვეობით. ოფიციალური ანკარის აზრით, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სამხედრო-ტექნოლოგიურ სფეროებში ერთობლივი პროექტების განხორციელება ხელს შეუწყობს თურქული სამყაროს სტაბილურობას და კეთილდღეობას. იგეგმება აკადემიების შექმნა, რომელთა მიზანია იქნება „თურქულ სახელმწიფოთა ორგანიზაციის“ ინსტიტუციური გაძლიერების და შესაძლებლობების გაზრდის მიზნით ახალგაზრდა დიპლომატების, საჯარო მოხელეების, სამოქალაქო და სამხედრო ბიუროკრატების მომზადება. ასევე იგეგმება „თურქული სამყაროს ინფრასტრუქტურის და ინვესტიციების ბანკის“ შექმნა.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ უახლოეს მომავალში ოფიციალური ანკარა შეეცდება აწარმოოს პროაქტიური საგარეო პოლიტიკა და გაზარდოს საკუთარი როლი საერთაშორისო არენაზე, რისთვისაც გამოიყენებს რ. ფ. – უკრაინის ომის შემდეგ განვითარებულ მოვლენებს და წარმოქმნილ შესაძლებლობებს. თურქეთისთვის აღმოსავლეთ ხმელთაშუა ზღვა, კავკასია, შავი ზღვა, ბალკანეთი, ახლო აღმოსავლეთი და ცენტრალური აზია რჩება ინტერესის ძირითად სფეროდ. თურქეთის ხელისუფლების აზრით, სწორედ ამ რეგიონებისთვის უნდა იქცეს გრავიტაციის ცენტრად „თურქული ღერძი“. ამასთან, თურქეთის საგარეო პოლიტიკა ორიენტირებული იქნება მრავალვექტორულ საგარეო პოლიტიკაზე და შეეცდება ტრადიციული მიმართულებების (ნატო, ევროკავშირი) გარდა, საკუთარი შესაძლებლობები გაზარდოს სხვადასხვა საგარეო პოლიტიკურ ფორმატებში. მათ შორის, BRICS-ის, „შანხაის თანამშრომლობის ორგანიზაციის“ და სხვა მიმართულებებით.

²² „ურთიერთგაგების მემორანდუმი ხმელთაშუა ზღვის არეალში საზღვაო იურისდიქციის ზონების დელიმიტაციის შესახებ“, „შეთანხმება სამხედრო და უსაფრთხოების სფეროებში თანამშრომლობის შესახებ“, „შეთანხმება ნახშირწყალბადის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ“.

უნდა აღინიშნოს, რომ შავ ზღვაზე და სამხრეთ კავკასიაში თურქეთისთვის პრიორიტეტული იქნება ე. წ. „რეგიონალური პატრონაჟის“ პოლიტიკის გატარება, რის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მექანიზმადაც რჩება „მონტროს კონვენცია“. თურქეთს არ სურს რეგიონში გარე ძალების აქტიურობა და მაქსიმალურად შეეცდეს წინა პლანზე წამოწიოს ინიციატივები, რომლებშიც ჩართულები იქნებიან მხოლოდ რეგიონის ქვეყნები. სავარაუდოდ ამ საკითხში თურქეთის და რ. ფ. – ს ინტერესები თანხვედრაში მოდიან.

ასევე, თურქეთისთვის ეგზისტენციალურ საფრთხედ რჩება სირიაში „ქურთული სახელმწიფო წარმონაქმნის“ შესაძლო ფორმირება. ასევე, ჩრდილოეთ ერაყის ტერიტორიაზე „ქურთისტანის მუშათა პარტიის“ არსებობა. შესაბამისად, მოსალოდნელია, რომ თურქეთი, „საფრთხეების გარეთ გატანის სტრატეგიის“ ფარგლებში განაგრძობს ტერორიზმთან ბრძოლას „საკუთარ საზღვრებს გარეთ“. აღნიშნული ტენდენცია, ორმხრივი და მრავალმხრივი ურთიერთობების სხვა პრობლემატურ თემებთან ერთად მნიშვნელოვან გამოწვევად დარჩება თურქეთ-აშშ-ს ურთიერთობებისთვის.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Oğuz Çelikkol; „Afrika ve çok yönlü Türk dış politikası“; Hürriyet, last modified March 08, 2018
<https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/afrika-ve-cok-yonlu-turk-dis-politikasi-40764744>
 Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın “Türkiye Yüzyili” Tanitim Toplantisi Konuşması; last modified October 28, 2022 https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/2022-10-28-turkiye_yuzyil.pdf
 Türkiye Yüzyılı, accessed September 29, 2023 <https://turkiyeyuzyili.com/anasayfa>
 Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı Açılışında Yaptığı Konuşma, Last modified August 7, 2023; <https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-14-buyukelciler-konferansi-acilisinda-yaptigi-konusma--7-agustos-2023.tr.mfa>;
 Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 14. Büyükelçiler Konferansı'nda Yaptıkları Konuşma, last modified August 08, 2023 <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/149032/14-buyukelciler-konferansi-nda-yaptiklari-konusma>;
 Dışişleri Bakanlığı açıklaması No: 195, 4 Ağustos 2023, XIV. Büyükelçiler Konferansı Hk, accessed September 29, 2023 https://www.mfa.gov.tr/no_-195_-xiv-buyukelciler-konferansi-hk.tr.mfa;
 “Türkiye Yüzyılı için Doğru Adımlar, Seçim Beyannamesi 2023”, accessed September 29, 2023 <https://www.akparti.org.tr/parti/dosya-arsivi/>
 “Erdoğan: Dünya 5'ten büyüktür”, accessed September 29, 2023 <https://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogan-dunya-5ten-buyuktur>
 Enes DEMİR, “Türkiye'nin Suriye Politikası Bağlamında Tsk'nin Suriye'deki Sinir Ötesi Harekâtlerinin Nedenleri Ve Sonuçları”, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, December 2021 • 5 (2) • 541-588, accessed September 29, 2023 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1973279>
 “Ankara'nın gözü, Basra ile Mersin'i bağlayan Kalkınma Yolu Projesi'nde”, Last modified September 13, 2023 <https://www.dunya.com/ekonomi/ankaranin-gozu-basra-ile-mersini-baglayan-kalkinma-yolu-projesinde-haberi-704630>

PRIORITIES OF THE REPUBLIC OF TURKEY IN THE “CENTURY OF TÜRKİYE”

On the 100th anniversary of the Republic of Turkey’s establishment, President Erdogan has introduced a new guiding principle, termed as „The Turkish Century,“ envisioned to serve as Turkey’s developmental roadmap in the decades to come. This comprehensive directive includes, among other facets, insights into the nation’s foreign policy objectives and aspirations. Emphasizing the potential utilization of both „soft“ and „hard“ powers to attain Turkey’s foreign policy goals, the document outlines strategic steps to enhance the efficacy of these powers. Concurrently, the concept communicates specific messages to various countries, regions, and foreign political processes, encapsulating Ankara’s official policies.

This article critically examines „The Turkish Century“ concept, delving into its nuances and shedding light on the prevailing issues within Turkey’s foreign policy landscape.

Keywords: „The Turkish Century “, Foreign Policy, „Turkish Axis“.